

УДК 378.02:37.016

Г. Искакова, А. Алиакбарова

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, магистрлер, Қазақстан, Алматы қ.

E-mail: gulnaz_iskakova@mail.ru

Қазақ тілді студенттерге ағылшын тіліндегі сұраулы сөйлемдердің дауыс ырғағын оқыту

Мақалада жоғары тілдік оқу орындарында қазақ тілді студенттерге ағылшын тілінде сұраулы сөйлемдердің дауыс ырғағын оқытуда кездесетін қиындықтар мен әдістеме қарастырылады. Көптеген жағдайда қазақ тілді студенттер ағылшын тілінде сұрақ қойған кезде дауыс ырғағын қате қолданады, бұл, әлбетте, студенттердің сөзінің мән-мағынасына кері әсер етіп, оның көркемділігіне бөгет болады.

Зерттеу жұмысы барысында көптеген ғалымдардың еңбектері қарастырылды, алайда қазақ тілі мен ағылшын тілдеріндегі дауыс ырғағына салыстырмалы талдау жасалынған еңбек жоқтың қасы екені анықталды. Сондықтан еңбектің басты мақсаты болып табылатын студенттердің ана тілінің ерекшеліктерін ескере отырып, шетел және орыс зерттеушілерінің тәжірибесін негізге алып әдістеме жасалынды. Сонымен қатар қазақ тілді студенттерге ыңғайластырып жасалынған жаттығулар кешені құрылды.

Түйін сөздер: дауыс ырғағы, әдістеме, екпін және ырғақ, сұраулы сөйлем.

G. Iskakova, A. Aliakbarova

Teaching intonation of English interrogative sentences Kazakh students

This article is devoted to the investigating the difficulties and methods of teaching intonation of interrogative sentences of English Kazakh students in High language school. In many situations Kazakh students in their speech, especially when they ask questions in English, don't use the intonation correctly, and of course it may influence on the content of their speech negatively.

In the process of researching this topic a lot of works of famous scientists were studied, but it was defined that there isn't a great amount of works devoted to the comparative analysis of the intonation of interrogative sentences in English and Kazakh languages. That's why authors offer methods of teaching intonation, considering peculiarities of the native language of students and base on experience and researches of foreign and Russian scientists, what is the main aim of the work. A complex of exercises combined specially for the Kazakh students is proposed

Keywords: interrogative sentences, intonation, accent and rhythm, technique.

Г. Искакова, А. Алиакбарова

Обучение интонации вопросительных предложений английского языка студентов-казахов

В этой статье рассматриваются трудности и методы обучения интонации вопросительных предложений английского языка студентов-казахов языкового вуза. Во многих ситуациях студенты-казахи в своей речи, особенно когда задают вопросы на английском языке, не корректно используют интонацию, и это, конечно же, имеет отрицательное влияние на смысл речи.

В процессе исследования работы многих ученых было выявлено, что не много работ существует, посвященных сравнительному анализу интонации вопросительных предложений на казахском и английском языках. Поэтому была создана авторами методика обучения, с учетом особенностей родного языка студентов и основываясь на исследования иностранных и русских ученых, что, в свою очередь, является целью этого исследования. Кроме того, предлагается комплекс упражнений, составленный специально для студентов-казахов.

Ключевые слова: интонация, методика, ритм и ударение, вопросительное предложение.

Қандай тіл болмасын оны еркін меңгеріп, өз ойын толық та нақты жеткізе білу үшін сол тілді грамматикалық, фонетикалық, лексикалық тұрғыдан жетік игеруі тиіс. Алайда, ағылшын тілінде басты рөлді сөзді фонетикалық дұрыс жеткізе білу ойнайды. Шетел ғалымы Б.Ф. Корндорф пікірі бойынша фонетиканы меңгерудің маңыздылығы - дыбыстық тіл адамзат қоғамының жалғыз тілі болғанында.

Сөйлеушінің көңіл-күйі, эмоциясы, қатынасын дұрыс жеткізе білуінде және тындаушының оның сөзін дұрыс ұға білуінде дауыс ырғағының рөлі айрықша. Шетел фонетистерінің бірі Р.Кингдонның “Дауыс ырғағы - тілдің жандүниесінің айнасы” деген сөзі осы мәселені дәлелдейтін секілді [1, 35].

Яғни, бірнеше зерттеушілердің берген анықтамаларын талдай келе, Брызгунова берген

нақты да қысқа анықтамаға тоқталсақ деп отырмыз. “Дауыс ырғағы дегеніміз тілдің дыбыстық құралы, оның көмегімен сөзде сөйлеуші мен тыңдаушы өз ойлары мен қарым-қатынасын білдіреді.”

Сөйлем түрлерінің ішінде қоғамда адамның өз ойын, таным-білімін дұрыс жеткізуінде сұраулы сөйлемнің орны ерекше. Алайда, тілдік жоғары оқу орнында қазақ тілді студенттердің ағылшын тілінде сұраулы сөйлем дауыс ырғағын ана тіліндегі сұраулы сөйлем құрылысы мен айту ырғағының ерекшеліктерінің әсерінен дұрыс меңгере алмау кемшілігін жою мақсаты зерттеу жұмысының тақырыбын осы мәселеге арнауға мәжбүр етті.

Көптеген жылдар бойы әртүрлі ұлттар аудиториясында шет тілінің фонетикасына үйретуде студенттердің ана тілінің ерекшеліктерін ескере отырып оқыту зерттеушілердің іздену жұмыстарының басты пәні болып келеді (Г. П. Торсуев, Т. Айтжанов, В. А. Исаков, И. В. Коробова, И. С. Гизатуллин және т.б.), ал дауыс ырғағы, оның компоненттерін, олардың қызметін және рөлін зерттеушілердің де саны аз емес (В. А. Васильев, Ю. А. Дубовский, Л. Р. Зиндер, Т. М. Николаева, т.б.) және дыбыс ырғағының жүйесінің функциясын анықтауда біраз зерттеушілер еңбек сіңірді (Ф.А.Артемов, И.Г.Торсуева, D.Crystal, H.Palmer, D.Jones, R.Kingdon). Соның ішінде қазақ тілі мен ағылшын тілін салыстыра отырып, олардың ерекшеліктері мен ұқсастықтарын анықтауда қазақ зерттеушісі М.К.Исаевтың еңбегін зор мақтанышпен айтуға болады.

Алайда ғылыми еңбектер, оқулықтар, бағдарламалар, зерттеу жұмыстарының нәтижелеріне талдау жасай келе тілдік жоғары оқу орнындағы қазақ тілді студенттерге ағылшын тілінде сұраулы сөйлемдердің дауыс ырғағын меңгертуде нақты да нәтижелі жол көрсетілмегені, бұл мәселе жетік зерттелмегені байқалады. Содан болар, білім беру, оқыту кезінде студенттердің ана тілінің (біздің мәселемізде қазақ тілінің) ерекшеліктерінің әсерін ескере отырып жасалған оқыту әдісі жоқтың қасы.

Осының нәтижесінде көптеген жағдайда қазақ тілді студенттер ағылшын тілінде сұрақ қойған кезде дауыс ырғағын қате қолданады, бұл, әлбетте, студенттердің сөзінің мән-мағынасына кері әсер етіп, оның көркемділігіне бөгет болады.

Яғни, тілдік жоғары оқу орындарындағы қазақ тілді студенттерге ағылшын тілінде сұраулы сөйлемдердің дауыс ырғағын меңгер-

тудің белгілі бір нақты оқыту технологиясы, ғылыми зерттеуден өткен оқыту материалдарының жоқтығы басты мәселе болып отыр.

Мұның бәрі қазақ тілді студенттердің ағылшын тілін жетік біліп, сол тілде, әсіресе сұраулы сөйлемнің дауыс ырғағын қолдануда білім, білік, дағдыны қалыптастыру үшін керекті, тәжірибелі әдістеме жасау қажеттілігін тудырады.

Егер студенттерге ағылшын тілінің дауыс ырғағын тез және нәтижелі меңгерту барысында олардың ана тіліндегі қалыптасқан дыбыстау білімін көңілге ала отырып оқытса, онда интонациялық дағдыларды меңгеру деңгейі жоғары болары сөзсіз, өйткені әрбір тілдің өзіндік ерекшеліктері болады және студенттер ана тілінде қолданылатын дауыс ырғағын салыстыра отырып үйренуге мүмкіндік алады.

Енді қазақ тілді студенттерге келетін болсақ, келесідей әдістемені қолдану тиімді болатынын айтпақшымыз.

Арнаулы әдістеме жасау мақсатының негізінде, ең алдымен, студенттердің өмір тәжірибесін, жас ерекшеліктерін, қоғамдық жағдайы мен қабілетін ескеріп, қазіргі таңға сай жаңа инновациялық технологияларды негізге ала отырып, студенттердің ана тілін есепке алу керек. Шет тіліне оқытудың бастамасын анықтау үшін алдымен білім алушының жеке тұлға ретіндегі қасиеттері мен оның адам ретінде тілді және сөзді қабылдау, меңгеру процесіндегі ерекшеліктерін көңілге алу қажет болып табылады.

Қандай шет тілі болмасын, оны оқытудағы ең басты мақсат – студенттерді шет тілінде қарым-қатынас жасауға үйретіп, нәтижеге жету. Нағыз қарым-қатынаста студенттер өз ойын толық та нақты жеткізіп, еркін сөйлей алу керек, соған байланысты ана тілі емес тілді оқуда коммуникативті принципті негізге алу міндетті. Тілді үйрену процесі барысында, әлбетте, ана тілінің әсері білінбей қоймайды және де екінші тілді меңгеру ана тілімен тығыз байланыста болады, сондықтан ана тіліне сүйену принципі назардан тыс қалмайды.

Әрбір ұлттық тіл белгілі бір тарихи-мәдени ортада пайда болып, дамып, қызмет етеді. Бұл әрбір тіл белгілі бір мәдениеттің өнімі ғана емес, бір бөлігі болып саналады деген сөз. Әрине, шет тілді сол тілдің мекенінің тарихы, мәдениетін білмеу меңгеру бос сөз, сондықтан оқыту процесінде лингвомәдениеттік принципіне сүйенбеу мүмкін емес.

Біздің жағдайымызда қазақ тілді студенттерге ағылшын тілінде сұраулы сөйлемдердің

дауыс ырғағына оқыту мәселесі түр. Тәжірибе мен зерттеулер, талдаудың нәтижелеріне назар аударып отырып, қазақ тілінің ерекшеліктерінің әсерінен студенттердің сөйлеу барысында жіберетін қателерін алдын алу мақсатымен олардың берілетін мәліметтерді саналы, танымдық тұрғыдан меңгеруіне назар аудару қажет. Сол мәліметтерді қабылдай отырып, оны қолдануды дағдыға айналдырып, өмір тәжірибесінде қолдануға бейімдеу керек. Осы әдістеменің негізгі мақсаты психологиялық мәліметтерге сәйкес дағдыны қалыптастыру үш кезең негізінде іске асады: аналитикалық, синтетикалық және іс-әрекетті автоматтандыру кезеңі.

Просодикалық материалмен танысу және оны бекіту кезеңдері адапталған түрде берілгелі отырған әдістемені қарастырылады.

Студенттердің ағылшын тіліндегі дауыс ырғағымен ең алғаш рет практикалық сабақтарда танысады, бұл кезде мұғалім оларға ағылшын тілінің дауыс ырғағының табиғаты мен оны сөзде қолдану ерекшеліктерін түсіндіреді. Ал студенттердің алдында ағылшын тілінде дұрыс дауыс ырғағымен сөйлей алу міндеті тұрады. Бастапқы кездері студенттер өз ана тілінің ерекшеліктерінен асып кете алмай, ағылшын тіліндегі дауыс ырғағынан дұрыс қабылдап, дұрыс қолдана алмайды.

Сондықтан қазақ тілді студенттерге ағылшын тіліндегі дауыс ырғағын оқыту процесі дайындық кезеңінен басталады. Бұл кезеңді Г.К.Тусупова қазақ тілді студенттерге неміс тілінде дыбыстау дағдысын қалыптастыру әдістемесінде “ориентировочно-подготовительный” деп атаған. Бұл кезеңде мұғалімге сабақтың жалпы материалынан сұраулы сөйлемдердің дауыс ырғағына сәйкес фонетикалық материалды бөліп алу қажеттілігі туады. Ал келесі мәлімет беру кезеңінде ағылшын тіліндегі сұраулы сөйлемдердің дауыс ырғағының ерекшеліктері мен айтылу ережелері жөнінде ақпарат береді, ана тілінің әсерінен болатын қателерді алдын алу мақсатымен қазақ тілімен салыстырмалы түрде жасалған жаттығу жұмыстарының көмегімен материалды бекітеді, тілдік құбылыстарды жаттықтырады. Сөйтіп дағдыны қалыптастыра отырып, алған білім мен жинақталған дағдыны тәжірибеде қолдану кезеңі басталады. Бұл кезеңде студенттер еркін сөйлеп, қарым-қатынас процесінде сұраулы сөйлемнің дауыс ырғағын дұрыс қолдана білуі тиіс.

Студенттер шет тілін оқуда өздерінің ана тілі болмағандықтан, фонетикалық ерекшеліктер оларға сөйлеуге, ана тілінен шет тіліне

ауысу біліктілігін қалыптастыруға кедергі келтіреді, сонымен қатар, олардың санасындағы қате жіберіп қоям деген үрей мен қорқыныш, ұялшақ мінезі де өз әсерін бермей қоймайды. Алайда, бұл факторлармен күресуге болады.

Ол үшін әдістемені бойынша қазақ аудиториясында тілдік материалмен танысу, алдымен студенттерді психологиялық дайындап, оларға маңызды, тиімді болатын материалдарды таңдап алу керек, мұның бәрі дайындық кезеңінде іске асады. Мұғалімнің бұл кезеңдегі іс-әрекеті өте маңызды рөл атқарады, өйткені мұғалімнің ұйымдастыру барысында студентке саналы түрде өзін, өз іс-әрекетін, сөзін бақылай білуге баулиды. Бұл кезеңде мұғалім жаңа фонетикалық материал, яғни тілдік құбылыс – сөйлем, соның ішінде сұраулы сөйлемнің дауыс ырғағының ерекшеліктеріне мысалдар келтіре отырып, студенттерге осыдан бір қорытынды шығаруға ережелерді өздері жүйелеуге итермелейді. Әрине, мұндай міндет жас студенттерге қиынға соғуы мүмкін, өйткені сөйлемнің дауыс ырғағының компоненттерінің өзгерісі мен қасиеттеріне талдау жасау оңай болмайды.

Сондықтан мұғалім бұл құбылыстар туралы жалпы мәліметтер бере бастайды, әрине кейбір ұқсастықтар мен ерекшеліктерді қазақ тілімен салыстыра отырып, мысалмен көрсете отырып түсіндіреді. Дауыс ырғағының тек сөйлеуде ғана емес, сонымен қатар сөзді түсінуде де маңызды рөл атқаратынын айтып өту керек. Сонда студенттер саналы түрде тек сөйлеуге ғана емес, түсінуге де өз күшін салады, солай кодтау және декодтау қабілеттерін дамытады. Берген мәліметтерді бекіту мақсатымен жаттығу жұмыстарын жүргізеді. Мұғалім студенттердің жіберетін қателерімен күресу үшін емес, ал оны алдын алу үшін арнайы жаттықтырады. Сұраулы сөйлемдердің түрлерін әрқайсысын бөлек, жеке-жеке, бір-бірімен салыстыра қарастырып өту керек, сонда ғана олардың тұлғалық ерекшеліктері студенттердің санасында нық орын тебеді, яғни олардың естерінде интонациялық құрылымның бейнесі сақталады. Әдетте, мұғалімдер ағылшын тілін оқытуда сұраулы сөйлемнің барлық түрін қоса түсіндіріп, аса көп назар аудармайды, олардың ерекшеліктері үстіртін түрде түсіндіріледі.

Интонациялық құрылымдарды түсіндіру процесін келесідей жүйелілікпен жүргізу керек деп В.Г.Жигиль экспериментті түрде делелдеп көрсетті: 1) түсіндіру, 2) мысал келтіру, 3) оны тану, 4) қайта мысал келтіру, 5) ұқсаста қолдану, 6) аналогиясы бойынша әрекет ету. Бірінші рет

түсіндіргеннің өзінде интонациялық ерекшеліктер дауыс тонының қозғалысының бағыты графикалық түрде көрсетіліп отыру қажет. Тәжірибе көрсеткендей, интонациялық сызбаларды тон қозғалысы, синтагмалық бөлінулерді түсіндіруде, ырғақ пен екпінді айқындағанда қолдану өте тиімді.

Ал, А.С.Границкаяның пікіріне сүйенсек, материалды түсіндіруде фразаның интонациялық сызбасы, сөзбен түсіндіру және дирижерлеудің көмегін пайдалану керек, бұнымен келіспеуге болмайды, мұндай тәсіл вербалды, есту және көре отырып қабылдауға септігін тигізеді.

Берілген пікірлерді назарға ала отырып, сұраулы сөйлемнің дауыс ырғағын дифференциациялау және идентификациялауға арналған жаттығуларды орындатуға болады. Мысалы, а) сөйлемдегі тонның қозғалуына көңіл аударатырып, қандай сұраулы сөйлемнің түріне тән екенін анықтаңыз, ә) қазақ және ағылшын тілдеріндегі бір сұраулы сөйлемнің айтылу тонының арасындағы айырмашылық неде екенін анықта, б) берілген сөйлемнің интонациялық сызбасын сал т.б. Сонымен қатар, ағылшын тіліндегі дауыс ырғағын оқытудың ең жақсы тәсілдерінің бірі техникалық құралдарды пайдалану болып табылады. Қазіргі таңда, әрбір жоғары оқу орындарында арнаулы компьютер бөлмелері бар, сондықтан оқыту процесінің бір бөлігін осыған арнауға мүмкіндік бар.

Сұраулы сөйлемнің дауыс ырғағын оқытудың басты кезеңінде студенттің басты назары дауыс ырғағындағы әуеннің қозғалысында болады, өйкені қазақ тілімен салыстырғанда ағылшын тілінде просодикалық және фонетикалық айырмашылықтар болады. Ағылшын тілінде дауыс ырғағын қазақ тілді студенттерге үйретудің психологиялық негізі қарам-қатынас атмосферасын жасау болып табылады. Сондықтан, сабақта әуен қозғалысын анықтап, синтагмаларға бөліп, екпіннің түсетін жерін білуде, қажетті жерде іркіліс жасау білуде магнитофон және басқа да техникалық құралдарды пайдалану өте үлкен көмек көрсетеді. Ол белгілі бір деңгейде тілдік орта жасауға, студенттер таспада жазылған сөзді түсініп, оған сай әрекет жасауға уақыт беруге өте ыңғайлы, студентке өз бетінше дайындалып, жұмыс жасауда кең қолданылады.

Сонымен қатар, біздің ойымызша, дифференциация және идентификациялауға бағытталған жаттығулар түрлері дауыс ырғағының барлық компоненттерімен жұмыс жасауда қолдануға болады.

Бірғақ пен екпіннің ерекшеліктерін бекітуде, оларды дұрыс қолдана білу қабілеттерін дамытуда жаттығудың көмегімен іске асыруға болады. Мысалы, сұраулы сөйлеммен оған берілетін жауап қатар беріледі, жауапта өзекті сөздің асты сызылады. Студенттерге берілетін тапсырма: асты сызылған сөзге назар аударатырып, сұрауда қажетті сөздерге екпінді түсіредыбыстау.

Тәжірибе мен зерттеулер нәтижелеріне сүйенсек, қазақ тілді студенттер диалогты сөз ағылшын тілінде сұраулы сөйлемін синтагмаларға дұрыс бөлуде, өз-өзін ұстай білуге үйретуде өте тиімді, өйткені ол тыңдаушыдан жағдайға байланысты білгісі келетін мәліметті сұрауға мүмкіндік алады, сөйтіп өзін сәл де болса еркін сезіне бастайды. Диалогта сөйлеуші тілдік жағдайда болады. Сонымен қатар, студенттер синтагмаларға бөлуде өздерінің рөлін анық, саналы түрде сезіне, түсіне білуі керек. Егер студент дербестік көрсетпесе, тілдік іс-әрекетке психологиялық түрде дайындалып, бағытталмаса, мұғалім еш нәтижеге жетпейді.

Соған қоса, дауыс ырғағын қолдануға арналған жаттығулар ішінде маңызды орынды қайталауға, яғни мұғалімнің сөзін немесе магнитофонда жазылған сөзді қайталау. Студенттің қайталаған сөзін де таспаға жазып алуға болады, студент өз сөзі мен үлгідегі сөзді салыстыруға мүмкіндік алады, сөйтіп өз кемшіліктерін өз көзімен көреді. Бұл жаттығу көмегімен студенттің есту қабілеті де дамиды, тыңдаушының сөйлеу ерекшеліктеріне де икемделе бастайды.

Көп жағдайда студенттерді жалықтырып алмас үшін және көру қабілетін дамытып, оқытуға бағытталған жаттығуларды да қолдануға болады. Олар дауыстап оқи отырып өз-өзін тыңдауға мүмкіндік алады. Бұл мәтінді тани отырып, қандай сұраулы сөйлем қандай дауыс ырғағымен оқу керектігін, қандай тыныс белгілері қойылғанын, көзбен алдын ала оқып келе жатырып, синтагмаларға бөлуге болады. Осының бәрі оларға саналы түрде оқып, қорытындыға келуге себеп болады.

Дауыс ырғағын оқытуға бағытталған жаттығулардың бірі сөйлеуге арналған жаттығулар. Онда, студенттер қандай тақырыпта нені сұрағысы келсе, соны сұрауға, еркін өз-өзін ұстауға, эмоция, сезімдерін жасырмай, ым, ишара көмегімен сөйлеуге, нағыз қарым-қатынасқа қатысқандай сезіне алады.

Жаттығулар түрлерін біріктіре келе мынадай жалпы мінездеме беруге болады:

1. таспадағы немесе мұғалімнің айтқан сұраулы сөйлемнің қандай дауыс ырғағымен, тонмен, сезіммен, қандай жағдайда айтылып тұрғанын тану.

2. сұраулы сөйлемдерді оқи отырып, транскрипция арқылы беру.

3. оқу материалының ішінен сұраулы сөйлемдерді теріп алып, дұрыс дауыс ырғағымен айту.

4. дауыс ырғағы сызба арқылы көрсетілген үзіндіні мәнерлеп, ережеге сай етіп оқып шығу.

5. қазақ тілінен ағылшын тіліне және керісінше сұраулы сөйлемдерді дұрыс дауыс ырғағын қолдана отырып, аудару.

6. белгілі бір тақырыпта диалог құрау.

7. тыңдаған материалды үлгіге ұқсатып, қайта айтып беру.

8. берілген жауаптарға дауыс ырғағына көңіл аудара отырып, дұрыс сұрақ қою.

9. әртүрлі тақырыпта әңгіме құрау.

10. студенттердің сөздерін таспаға жазып, қайта тыңдату.

11. дифференциация және идентификацияға арналған жаттығулар.

12. лабораториялық тапсырмалар беру.

Жаттығуларды орындау барысында алған білім, біліктерін қайталай отырып, дағдыға ай-

налдыру керек. Сонда ғана алған білімдері ұзақ уақытқа есте қалады. Дауыс ырғағын дұрыс қолдану дағдысын қалыптастыруға бағытталған жаттығулардың ішінде көп қолдануға тиістісі үлгіге ұқсата отырып, дыбыстау, әрине әрдайым ойша қазақ тілінің заңдылықтарымен салыстыра отыру керек. Біз әрқашан Л.В.Щербаның ана тілінің беретін көмегі туралы айтқан сөзі дәл айтылған деп ойлаймыз: “... Мы ведь интересуемся самой мыслью, и остановим наше внимание на оболочке этой мысли, на языковой форме представляется крайне трудным. И вот лишь соприкосновение одного языка с другим на почве сравнений – как одна и та же мысль в разных языках по-разному выражена, - естественным образом останавливает нас на средствах выражения и делает человека внимательным к тонким нюансам мысли и чувства” [2, 124].

Қорыта келе, біз көрсетілген сатыларды, принциптер мен амалдарды ескере отырып, білім берген болсақ, көздеген басты мақсатқа жетеміз - яғни қазақ тілді студенттер кез-келген шетел тілінің ортасында өз-өзін еркін де мәдениетті ұстай білетін, дауыс ырғағын меңгерген мәдениетаралық қарым-қатынас тұлғасы болып қалыптасады.

Әдебиеттер

- 1 Kingdon R. The Groundwork of English Intonation. – London: Longmans, Green & Co., 1958.
- 2 Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Ленинград: Наука, 1974.

References

- 1 Kingdon R. The Groundwork of English Intonation. – London: Longmans, Green & Co., 1958.
- 2 Sherba L.V. Yazykovaya sistema i rechevaya deyatel'nost'. – Leningrad: Nauka, 1974.